

УДК 378.14

Семененко І. Є.

ПРОПЕДЕВТИЧНИЙ ЕТАП ТЕХНОЛОГІЇ ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Розглядається пропедевтичний етап технології педагогічного супроводу фахової підготовки іноземних студентів вищих технічних навчальних закладів. Пропедевтичний етап містить розробку рекомендацій щодо оптимізації процесу навчання в умовах взаємодії різних культур, що виявляється важливим з погляду практики викладання в сучасній вищій школі.

У статті акцентується увага на специфіці фахової підготовки іноземних студентів ВТНЗ. Розглядаються необхідні умови успішності впровадження педагогічного супроводу фахової підготовки іноземних студентів: наявність двох кураторів, застосування індивідуальних освітніх траєкторій (ІОТ) та індивідуальних освітніх маршрутів (ІОМ).

Ключові слова: технологія педагогічного супроводу, пропедевтичний етап, іноземні студенти, адаптація, індивідуальна освітня траєкторія, індивідуальний освітній маршрут.

Однією з основних проблем сучасної української вищої освіти є необхідність підвищення якості підготовки фахівців для зарубіжних країн з метою набуття конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг. Водночас рівень готовності іноземних студентів до навчального процесу у вищій школі виявляється помітно нижчим за необхідний для успішного навчання. Така ситуація не дає змоги педагогам повною мірою реалізувати програму навчальної дисципліни, тож на викладача ВНЗ покладається обов'язок компенсувати недостатню готовність студентів до "включення" в освітній процес організацією для них педагогічного супроводу.

Мета статті: обґрунтування сутності пропедевтичного етапу технології педагогічного супроводу фахової підготовки іноземних студентів вищих технічних навчальних закладів.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури з проблем становлення і розвитку системи підготовки фахівців для зарубіжних країн можна констатувати, що основну увагу учені звертають на методику викладання іноземних мов (А. Миролюбов, Є. Пассов, С. Фоломкіна, Л. Черноватий), зокрема на викладання мови країни навчання як іноземної (Х. Бахтіярова, Т. Вишнякова, Т. Дементьєва, Т. Капітонова, В. Костомаров, О. Митрофанова, О. Щукін). У дослідженнях останніх років увагу науковців зосереджено на педагогічних аспектах підготовки іноземних фахівців. Так, учені звертають увагу на дидактичні основи підготовки іноземних студентів у вищих навчальних закладах (А. Бронська, А. Нікітін, О. Суригін), формування їхніх пізнавальних потреб (О. Резван), проблему підготовки іноземних громадян до навчання в технічних університетах (П. Баришовець,

Н. Булгакова, Е. Лузик); особливості формування у них комунікативних якостей (І. Аль-Шабуль, О. Жигло); адаптаційні процеси, які є підґрунтям аккультуризації особистості іноземного студента у навчальному середовищі українських ВНЗ (М. Іванова, І. Сладких, О. Суригін, Н. Тіткова, І. Ширяєва). Водночас слід зазначити, що у сучасній науковій літературі не існує достатньої кількості досліджень з проблем поетапної організації технології педагогічного супроводу фахової підготовки іноземних студентів у вищих технічних навчальних закладах, зокрема, пропедевтичного етапу професійного навчання і виховання, на якому розглядається процес адаптації до умов навчання у вищому навчальному закладі. А без ефективної організації цього процесу неможлива самореалізація іноземних студентів у структурі професійної освіти, їхнє професійне становлення та розвиток.

Адаптація іноземних студентів до нових умов зовнішнього та внутрішнього середовища, до нового соціокультурного оточення в цілому та успішна дидактична адаптація зокрема безпосередньо залежить не тільки від психофізіологічних можливостей особистості, рівня мотивації і рівня самоорганізації, а й від врахування національно-культурних особливостей всіх учасників педагогічного процесу. У дослідженнях О. Суригіна доведено, що для викладача, який працює в інтернаціональній аудиторії, необхідною є полікультурна компетенція [1]. Вона визначається як знання про соціокультурні особливості студентів: про особливості освітніх систем, соціалізації, соціально-демографічні та паралінгвістичні знання, невербальні засоби та кінетичні особливості спілкування. На думку А. Казанцевої [2], на основі полікультурних компетенцій формується полікультурна компетентність, тобто уміння практично застосовувати знання про соціокультурні особливості студентів. Розробка рекомендацій щодо оптимізації процесу навчання в умовах взаємодії різних культур виявляється важливою з погляду практики викладання в сучасній вищій школі. Проблема адаптації іноземних студентів до умов навчання в українському виші є однією з важливих проблем, яку доводиться вирішувати керівництву ВНЗ, психологам і викладачам. Від того, як тривало і з якими витратами відбувається процес адаптації, залежить ефективність навчання і професійного становлення іноземного студента. Отже, оптимальним механізмом забезпечення успішності адаптації іноземних студентів до умов освітнього українського середовища є педагогічний супровід фахової підготовки, а впровадження рекомендацій щодо оптимізації процесу цієї підготовки в умовах взаємодії різних культур здійснюється на пропедевтичному етапі технології педагогічного супроводу. Всім викладачам, які працюють з іноземцями, необхідно ознайомитись із специфікою фахової підготовки іноземних студентів, яка виявляється у:

– забезпеченості наступності освітнього процесу, як діяльності, що

враховує попередній досвід і набуті раніше знання з профільних дисциплін;

- реалізації наукового підходу контекстного навчання;
- формуванні у студентів навичок самостійної роботи;
- забезпеченні поетапного вступу до фаху;
- забезпеченні міжпредметної координації дисциплін з урахуванням індивідуальних знань студентів;
- реалізації диференційованого підходу до начального процесу з боку ВНЗ до іноземного контингенту;
- взаємодії викладачів фахових дисциплін з викладачами мовної підготовки для підвищення якості фахової підготовки через створення нового навчального матеріалу за фахом, робота з яким дає змогу суттєво підвищити рівень володіння мовою спеціальності і підготувати лексико-граматичну основу для подальшого освоєння іноземними студентами дисциплін інженерного профілю.

Успішність впровадження педагогічного супроводу професійної підготовки іноземних студентів забезпечується наявністю двох кураторів: куратора академічної групи – викладача фахової дисципліни і куратора – викладача мовної підготовки. Це пояснюється недостатністю функціоналу куратора академічної групи для успішного входження іноземного студента в навчальний процес.

Куратор академічної групи виконує виховну, організаторську, контролюючу функції, що деталізуються у формах навчально-виховного процесу. Зокрема, до виховної функції належить професійно-трудова, цивільно-правове, культурно-моральне та естетичне виховання студентів, пропаганда здорового способу життя.

Організаторська функція виявляється у згуртуванні студентської групи, організації діяльності студентського активу групи, інформуванні студентів про статут ВНЗ, правила внутрішнього розпорядку, навчальні та позанавчальні заходи. До контролюючої функції належить аналіз професійного і соціального розвитку особистості студента, контроль навчальної та позанавчальної діяльності, виявлення недоліків та їх причин; контроль відвідуваності та успішності студентів, дотримання правил внутрішнього розпорядку, діяльності активу групи; аналіз підсумків екзаменаційних сесій і контроль поточної успішності студентів, робота з невстигаючими студентами та внесення пропозицій щодо заохочення студентів за хороші результати у навчанні.

Викладач мовної підготовки здійснює більше тьюторський супровід, до якого належить соціалізуюча, організаційно-управлінська, комунікаційна та контрольна-діагностична функції.

Соціалізуюча функція – це допомога в соціально-культурній адаптації іноземних студентів до умов нового соціокультурного середовища і навчання, формування цінностей здорового способу життя та профілактика

асоціальної поведінки, пропаганда української культури та традицій. Організаційно-управлінська функція полягає у допомозі в плануванні та координації навчальної, пізнавальної, трудової та естетичної діяльності студентів, їхнього дозвілля; у допомозі в академічній адаптації, виробленні індивідуальної освітньої стратегії, оволодінні знаннями, засвоєнні іноземними студентами норм і понять професійного середовища, пристосуванні до характеру, змісту й умов організації навчального процесу, формуванні у студентів навичок самостійної навчальної та наукової роботи.

Комунікаційна функція містить забезпечення і підтримку сприятливої психологічної атмосфери між студентами, структурування внутрішньогрупових відносин, безпосередню участь у житті групи як формального лідера, допомогу в вирішенні індивідуальних проблем студентів у діяльності, спілкуванні, відносинах з іншими людьми; допомогу в психологічній адаптації. Контрольно-діагностична функція – це вивчення та аналіз даних про студентів, їхні здібності та індивідуальні особливості, про соціально-психологічний клімат у студентській групі; облік навчальних та позанавчальних досягнень студентів [3].

Діяльність тьютора в освітньому процесі іноземних студентів фокусується на проблемах успішності, дисципліни, адекватних формах дозвілля тощо. Саме тут індивідуальний підхід є засобом подолання невідповідності між реальними можливостями освоєння програми вищої школи і необхідним рівнем навчальної діяльності. Результатом освіти є здатність і готовність до професійної діяльності, тобто істотного значення набуває суб'єктний досвід студента, що створює необхідність проектування індивідуальних освітніх маршрутів у процесі освоєння програм професійної підготовки. Таким чином, функціоналу одного куратора академічної групи для реалізації цих цілей недостатньо, а відносно іноземного контингенту студентів актуальність тьюторського супроводу, що забезпечує викладач мовної підготовки, зростає багаторазово.

Взаємодію двох кураторів, працівників іноземного деканату і деканатів факультетів, представників міжнародного відділу, паспортно-візової служби, адміністрації гуртожитків слід здійснювати за допомогою проведення регулярних щотижневих нарад. На цих нарадах обговорюються всі нагальні питання, що стосуються навчальної та соціальної адаптації, проблеми педагогічного супроводу професійної підготовки іноземних студентів вищих технічних навчальних закладів.

Для підвищення якості надання освітніх послуг викладачами мовної підготовки для всіх викладачів ВТНЗ, які працюють з іноземними студентами, пропонується проведення низки семінарських занять упродовж навчального року за темами:

- специфіка фахової підготовки іноземних студентів;
- полікультурна компетенція викладача;

- куратор іноземної групи;
- педагогічний супровід фахової підготовки.

З метою підвищення рівня фахової підготовки у межах педагогічного супроводу фахової підготовки іноземних студентів слід запроваджувати проектування індивідуальних освітніх маршрутів з вивчення фахових дисциплін, результативність яких доповідається на спільних нарадах. Педагогічний супровід фахової підготовки іноземних студентів виявляється у формах його практичної реалізації: індивідуальних освітніх траєкторіях (ІОТ) та індивідуальних освітніх маршрутах (ІОМ). Вибудовування ІОТ – це залучення іноземного студента у навчально-професійну діяльність у максимально комфортних для нього умовах. Таким чином, акцент у навчанні робиться на тих дисциплінах, до яких студент виявляє найбільший інтерес, але водночас необхідно не допускати відставання з будь-якої навчальної дисципліни, інтерес до якої у іноземця не є таким високим.

Згідно з навчальним планом підготовки фахівця та вимогами освітньо-професійної програми підготовки та освітньо-кваліфікаційної характеристики випускників ВТНЗ, для викладання будь-якої дисципліни розробляється робоча навчальна програма, метою якої є виконання певних вимог. Але ці вимоги визначаються необхідним мінімумом, стандартом, який не враховує індивідуальні психологічні особливості конкретних іноземних студентів, рівень їхньої підготовки. Багато викладачів не можуть оптимізувати процес навчання і забезпечити необхідний рівень індивідуалізації, організувати контроль самостійної роботи, (що є особливістю викладання дисциплін за умовами кредитно-модульної системи, оскільки саме самостійна робота має стати мотиваційною силою опанування дисципліни), та врахувати здібності, потреби, рівень навченості і решту особливостей усіх студентів групи. У зв'язку з цим усім викладачам, які працюють з іноземними студентами, пропонується здійснювати навчання за програмою, розробленою індивідуально для кожного конкретного іноземного студента за його участю (це обов'язкова умова формування особистості і фахівця, що відповідає вимогам світового співтовариства). Спираючись на досвід Н. Зверевої та Н. Кемерової [4; 5], наведемо приклад проектування такого індивідуально-освітнього маршруту, що містить такі етапи: цільовий, мотиваційний, проектувальний, технологічний, результативний. Оскільки ми розглядаємо ІОМ як створення спеціальних педагогічних умов для можливості вибору способів, форм і методів навчання, як форму практичної реалізації педагогічного супроводу фахової підготовки, то цільовий етап цієї реалізації містить вивчення та аналіз навчальної програми та врахування дидактичних принципів вищої школи. Слід докласти зусиль щодо сприяння природному розвитку особистості студента та стимулювання його навчально-пізнавальної діяльності, особливо в набутті комунікативної компетентності. У процесі

проектування ІОМ необхідно використовувати такі методи діяльності, що сприяють максимальній активності іноземних студентів у професійно орієнтованій моделі навчання:

- використання скорегованих програм фахових дисциплін відповідно до рівня фахової комунікативної компетентності;

- створення нових навчальних матеріалів викладачами мовної підготовки спільно з викладачами фахових дисциплін, робота з якими дає змогу суттєво підвищити рівень володіння мовою спеціальності і підготувати лексико-граматичну основу для подальшого освоєння іноземними студентами дисциплін інженерного профілю;

- диференційований спосіб подання інформації, проблемні, пошуково-дослідницькі, творчі завдання, проектні методи, ігрові, дискусійні форми навчання тощо.

Педагогічний супровід у процесі проектування ІОМ здійснюється за таким алгоритмом:

- створення маршруту вивчення навчальної дисципліни;

- діагностика індивідуальних особливостей іноземних студентів (навчальна готовність та соціальна адаптація, мотивація до навчання та професійної ідентичності, первісна навчальна успішність, старанність, адекватність потенцій особистісного фахового розвитку, вольові якості), які визначаються в індивідуальному портфоліо (профилі особистості, щоденнику тощо) іноземного студента, після чого на основі порівняння завдань навчання та виявлених можливостей студента складається індивідуальний маршрут саморуку за темами навчальної дисципліни;

- знайомство студента з програмою вивчення навчальної дисципліни, тобто з'ясування знань студента з цієї дисципліни;

- рекомендації викладача з урахуванням індивідуальних особливостей студента;

- допомога студенту в складанні індивідуальної програми саморозвитку;

- підсумки всієї роботи студента з вивчення навчальної дисципліни та з розвитку індивідуальних сфер особистості (рефлексія, самоорганізація та самозміна).

Висновки. Отже, результатом педагогічного супроводу фахової підготовки іноземних студентів на пропедевтичному етапі технології стає усвідомлення учасниками педагогічного супроводу його необхідності. Діяльність викладача-куратора групи іноземних студентів як організатора педагогічного супроводу спрямована на організацію інформативних семінарів з розкриття специфіки фахової підготовки іноземних студентів; координаційних нарад (з присутністю викладачів, що працюють з іноземними студентами, співробітників деканатів, міжнародного відділу, паспортно-візової служби, представників адміністрації гуртожитків, митниці,

поліції, медичних закладів), на яких обговорюються та корегуються методи педагогічного впливу згідно із зазначеною метою; тренінгів із презентацією прийомів підвищення рівня фахової підготовки, які можна застосовувати у ході навчальних занять. Взаємодію педагогів у тісному зв'язку з практичною діяльністю державних установ вважаємо особливістю педагогічного супроводу стосовно іноземних студентів, яка дає змогу зменшити адміністративний тиск на особистість іноземного студента.

Отже, педагогічний супровід на пропедевтичному етапі технології педагогічного супроводу фахової підготовки іноземних студентів ВТНЗ дає змогу організувати взаємодію його учасників відповідно до індивідуальної готовності іноземних студентів до навчальної діяльності у ВТНЗ.

Використана література:

1. *Сурыгин А. И.* Основы теории обучения на неродном для учащихся языке / А. И. Сурыгин. – СПб. : Златоуст, 2000. – 230 с.
2. *Казанцева А. А.* Значение информационных технологий в процессе академической адаптации иностранных учащихся в высшей школе России / А. А. Казанцева // Известия Балтийской государственной академии. – 2011. – № 2 (16). – С. 43-50.
3. *Казанцева А. А.* Тьюторское сопровождение процесса адаптации иностранных студентов в вузе / А. А. Казанцева // Высшее образование в России. – 2012. – № 10. – С. 157-161.
4. *Зверева Н. Г.* Проектирование индивидуальных образовательных маршрутов студентов педвуза на основе комплексной психолого-педагогической диагностики : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 “Общая педагогика, история педагогики и образования”, 13.00.08 “Теория и методика профессионального образования” / Наталья Геннадьевна Зверева. – Шуя : ШГПУ, 2007. – 232 с.
5. *Кемерова Н. С.* Проектирование индивидуальной траектории обучения иностранному языку в техническом ВУЗе : сб. науч. тр. / Н. С. Кемерова. – Томск : Вестник ТГПУ, Выпуск 2 (92), 2010. – 295 с. – С. 53-57.

References:

1. *Surygin A. I.* Osnovy teorii obucheniya na nerodnom dlya uchashchikhsya yazyke / A. I. Surygin. – SPb. : Zlatoust, 2000. – 230 s.
2. *Kazantseva A. A.* Znachenie informatsionnykh tekhnologiy v protsesse akademicheskoy adaptatsii inostrannykh uchashchikhsya v vysshey shkole Rossii / A. A. Kazantseva // Izvestiya Baltiyskoy gosudarstvennoy akademii. – 2011. – № 2 (16). – S. 43-50.
3. *Kazantseva A. A.* Tyutorskoe soprovozhdenie protsessa adaptatsii inostrannykh studentov v vuze / A. A. Kazantseva // Vysshee obrazovanie v Rossii. – 2012. – № 10. – S. 157-161.
4. *Zvereva N. G.* Proektirovanie individualnykh obrazovatelnykh marshrutov studentov pedvuza na osnove kompleksnoy psikhologo-pedagogicheskoy diagnostiki : dis. ... kand. ped. nauk : spets. 13.00.01 “Obshchaya pedagogika, istoriya pedagogiki i obrazovaniya”, 13.00.08 “Teoriya i metodika professionalnogo obrazovaniya” / Natalya Gennadevna Zvereva. – Shuya : ShGPU, 2007. – 232 s.
5. *Kemerova N. S.* Proektirovanie individualnoy traektorii obucheniya inostrannomu yazyku v tekhnicheskome VUZe : sb. nauch. tr. / N. S. Kemerova. – Tomsk : Vestnik TGPU, Vypusk 2 (92), 2010. – 295 s. – S. 53-57.

СЕМЕНЕНКО И. Е. *Пропедевтический этап технологии педагогического сопровождения профессиональной подготовки иностранных студентов высших технических учебных заведений.*

Рассматривается пропедевтический этап технологии педагогического сопровождения профессиональной подготовки иностранных студентов высших технических учебных

заведений. Пропедевтичний етап включає розробку рекомендацій для оптимізації процесу навчання в умовах взаємодії різних культур, що представляється важливим з точки зору практики преподавання в сучасній вищій школі.

В статті акцентується увага на специфіці професійної підготовки іноземних студентів вузів. Розглядаються необхідні умови успішності впровадження педагогічного супроводження професійної підготовки іноземних студентів: наявність двох кураторів, створення індивідуальних освітніх траєкторій (ИОТ) та індивідуальних освітніх маршрутів (ИОМ).

Ключові слова: технологія педагогічного супроводження, пропедевтичний етап, іноземні студенти, адаптація, індивідуальна освітня траєкторія, індивідуальний освітній маршрут.

SEMENENKO I. E. Propaedeutic phase of the technology of pedagogical support of professional training of foreign students in higher technical educational institutions.

Propaedeutic phase of the technology of pedagogical support of professional training of foreign students in higher technical educational institutions is considered. Propaedeutic phase includes the development of recommendations on the optimization of the learning process in terms of the interaction of different cultures that appears important for the practice of teaching in modern higher school. The article focuses on the specifics of professional training of foreign students in higher technical educational institutions. The following conditions that are necessary for successful implementation of the pedagogical support of professional training of foreign students are considered: the presence of two curators, the usage of individual educational trajectories (IET) and individual educational routes (IER).

Keywords: technology of pedagogical support, propaedeutic phase, foreign students, adaptation, individual educational trajectory, individual educational route.

УДК 37.011:001.4

Скрипченко І. Т.

ОСНОВНІ ДЕФІНІЦІЇ В ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКОМУ ТУРИЗМІ

У статті на основі аналізу та узагальнення нормативних документів і методичних розробок розглядається термінологічний апарат дитячо-юнацького туризму. Проаналізовано розвиток туристської термінології в Україні. Показано, що фахівці застосовують найрізноманітніші терміни і поняття з туризму. У дитячо-юнацькому туризмі застосовують як загальноприйняті терміни, так і ті, що є специфічними для цього різновиду туризму. Це такі поняття як “дитячо-юнацький туризм”, “похід”, “ступеневі походи”, “не категорійні походи”, “змагання”, “туристичний маршрут”, “технічний маршрут”, “маркований маршрут”, “екскурсія” та ін. Сучасні умови потребують проведення подальших наукових досліджень щодо обґрунтування єдиного тлумачення професійних термінів, що є необхідним для використання в законодавчих актах та при підготовці фахівців з туризму.

Ключові слова: дитячо-юнацький туризм, термінологія, похід, змагання, туристичний маршрут, екскурсія.